

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

25 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 maja 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej P. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 9 grudnia 2020 r., V ACa 127/20,

w sprawie z powództwa J. Ś.

przeciwko P. w W.

o ochronę dóbr osobistych,

- 1. oddała skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 1260 (jeden tysiąc dwieście sześćdziesiąt) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

(E.C.)

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwaney partii politycznej P. od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie, którym w częściowym uwzględnieniu powództwa J. Ś. : 1) nakazał pozwanemu opublikowanie na własny koszt - w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku na stronie internetowej [...] w górnej części strony internetowej, bezpośrednio pod menu nawigacyjnym i główną ramką zawierającą nazwę strony, w czarnej ramce na białym tle o rozmiarze nie mniejszym niż 750 pikseli na 350 pikseli, stanowiącej element stałej treści strony, ukazującej się każdorazowo po wyświetleniu głównej strony niezależnie od zastosowanej przeglądarki internetowej (tj. w taki sposób, aby zawartość nie była kategoryzowana jako reklama, w szczególności poprzez oprogramowanie blokujące przekazy reklamowe), czarną czcionką Times New Roman o wielkości 12 pkt i z co najmniej pojedynczą interlinią (zgodnie z formatowaniem programu MS Word) bez zastosowania jakichkolwiek zabiegów umniejszających znaczenie, rangę i powagę tekstu lub ograniczających możliwość zapoznania się z nim - oświadczenia o następującej treści „P. oświadcza, że wykorzystwała wizerunek pani J. Ś. w spocie wyborczym partii pt.: [...] wyemitowanym w ramach kampanii wyborczej do organów samorządu terytorialnego w [...] bez wiedzy i zgody pani J. Ś.”; 2) zobowiązał pozwanego do utrzymywania powyższego oświadczenia na stronie internetowej przez okres 30 dni od dnia jego opublikowania; 3) zasądził od pozwanego na rzecz Fundacji Ś. w K. kwotę 10 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 30 listopada 2018 r. do dnia zapłaty.

Według ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku powódka jest dziennikarką natomiast pozwany jest partią polityczną. W dniu [...] w trakcie kampanii wyborczej do organów samorządowych ukazał się spot wyborczy partii politycznej P. w którym m.in. pojawiła się plansza programu telewizyjnego fikcyjnej stacji telewizyjnej [...] z napisem [...], a następnie pojawiła się osoba - co do której nie wiadomo czy jest dziennikarzem, czy aktorem - która stwierdza, że P.1 zlikwiduje urzędy wojewódzkie oraz, że samorządowcy P.1 szykują się do przyjęcia uchodźców, po czym ukazuje się wizerunek powódki i jej wypowiedź: „wbrew decyzji polskiego rządu X. Y. zapowiedział przyjmowanie uchodźców”.

Następnie pojawia się ówczesny przewodniczący P. X. Y., który potwierdza, że samorządowcy chcieliby przyjmować uchodźców, po czym pokazane są sceny z różnych przekazów telewizyjnych przedstawiające zrzucanie jakiejś osoby ze schodów oraz demonstracje. Spot wyborczy kończy się stwierdzeniem, czy będziemy czuli się bezpiecznie, jeżeli to zostanie zrealizowane, wybierz bezpieczny samorząd. Sporny spot wyborczy był emitowany w trakcie kampanii wyborczej w [...] w telewizji [...] oraz na stronie internetowej [...], a także na stronach administrowanych przez [...] Twister, Facebooki Instagramie [...]. Wizerunek powódki został wykorzystany w tym spocie wyborczym bez jej zgody i wiedzy.

W tym czasie powódka pracowała w [...] i jest to jej autentyczna wypowiedź wygłoszona w stacji telewizyjnej w programie informacyjnym, przy czym w spocie wyborczym zostało wykorzystane tylko jedno zdanie z dłuższej wypowiedzi powódki w autentycznym programie telewizyjnym.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, iż nie ma przepisu, który wprost przewidywałby odpowiedzialność partii politycznej za działania komitetów wyborczych, a ponadto, że niniejszy proces ze względu na jego przedmiot nie jest prowadzony w ramach postępowania szczególnego uregulowanego w art. 111 i n. ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (jedn. tekst Dz. U. z 2022 r., poz. 1277; dalej: „kod. wyb.”). Wprawdzie Komitet Wyborczy, który prowadził kampanię wyborczą i który odpowiada bezpośrednio za wyemitowanie spornego spotu wyborczego już przestał istnieć prawnie na podstawie stosownych przepisów kodeksu wyborczego i w związku z tym nie może być stroną w procesie, ale z drugiej strony nie może to skutkować oddaleniem powództwa, gdyż doprowadziłoby to do pozbawienia poszkodowanego, którego dobra osobiste zostały naruszone, ochrony prawnej, zaś komitety wyborcze mogłyby bez narażenia się na odpowiedzialność prawną naruszać dobra osobiste podmiotów prawa. Dlatego powstałą lukę prawną należało, w ocenie Sądu pierwszej instancji, wypełnić w ten sposób, że po ustaniu bytu prawnego komitetu wyborczego, odpowiedzialność cywilną za naruszenie dóbr osobistych działaniami komitetu wyborczego ponosi partia polityczna, której organy zgodnie z art. 86 kod. wyb. pełniły funkcję komitetu wyborczego.

Zdaniem Sądu Okręgowego wskutek emisji spornego spotu wyborczego, w którym został wykorzystany wizerunek powódki wraz z jej wypowiedzią dziennikarską, bez jej zgody i wiedzy, a zatem bezprawnie, doszło do naruszenia jej wizerunku, o którym stanowi art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 2509; dalej: „pr. aut.”) oraz jej godności w znaczeniu bycia postrzeganym, jako niezależny dziennikarz, rzetelnie wykonujący ten zawód.

Sąd drugiej instancji dzieląc ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji wyjaśnił, że komitety wyborcze nie mają osobowości prawnej, a tym samym i zdolności sądowej. Kodeks wyborczy nie wskazuje na posiadanie zdolności do ponoszenia przez komitety wyborcze odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych i dlatego uzasadniona jest w tej materii legitymacja procesowa partii politycznej, której komitet wyborczy jest jednostką organizacyjną.

W ocenie Sądu odwoławczego doszło do wykorzystania przez pozwanego wizerunku powódki w celach komercyjnych bez jej zgody. Dziennikarz prowadzący serwis informacyjny w ogólnodostępnej telewizji nie musi i nie ma podstaw do tego, aby przypuszczać, że jego wizerunek zostanie wykorzystany, a przez to „wpisany” w kampanię wyborczą jakiegokolwiek partii politycznej. Wizerunek osoby jest objęty ochroną również na gruncie art. 24 k.c. jako dobro osobiste, podlegające ochronie na tych samych zasadach, jak godność osobista, dobre imię, czy prywatność. W tym wypadku przedmiotem ochrony nie jest monopol eksploatacyjny samego wizerunku, jak w ramach ochrony przewidzianej w pr. aut., lecz sfera wartości idealnych przypisanych dobrom osobistym jednostki. Włączenie wizerunku dziennikarza do materiału przygotowanego przez partię polityczną, działającą jako komitet wyborczy, w celu prowadzenia agitacji wyborczej należy rozpatrywać w kontekście naruszenia praw powódki. Sporna publikacja godzi w prawo powódki do rzetelnego wykonywania zawodu, w jej dobre imię zawodowe, które w przypadku dziennikarza jest budowane poprzez cechę niezależności. Nie ma wystarczających argumentów, aby aprobować sytuację, w której wizerunek powódki pozyskany w związku z wykonywanym zawodem dziennikarza stacji informacyjnej stanowił usprawiedliwienie dla dowolnego użycia tak uzyskanego wizerunku. Wizerunek powódki został użyty

w materiale reklamowo-wyborczym w sposób oderwany i w żadnej mierze nie związany z dotychczas realizowaną aktywnością dziennikarską.

W skardze kasacyjnej pozwany zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości, wniósł o jego uchylenie i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 86 § 1, art. 100 § 1 oraz art. 111 § 1 i art. 130 § 1 i 2 kod. wyb. w zw. z art. 24 § 1 k.c. na skutek przyjęcia, że bierną legitymację organu założycielskiego komitetu wyborczego np. partii politycznej, w postępowaniach wszczętych w reakcji na działania tego komitetu uzasadnia brak zdolności sądowej komitetów wyborczych i wygaśnięcie bytu prawnego danego komitetu wyborczego, podczas gdy przepisy kodeksu wyborczego wskazują na zdolność prawną, a w konsekwencji sądową komitetów wyborczych i ani brak zdolności sądowej, ani wygaśnięcie bytu prawnego podmiotu obowiązanej nie uprawnia do dowolnego pociągania do odpowiedzialności jego organu założycielskiego; 2) art. 23 oraz art. 24 § 1 k.c. przez uznanie, iż doszło do wykreowania odpowiedzialności za naruszenie godności osobistej powódki polegające na swoistym 'uprzedmiotowieniu' powódki, podczas gdy z ustalonego stanu faktycznego wynika, że nie dokonano choćby najmniejszej ingerencji w wizerunek (czy szerzej - sposób reprezentacji) powódki w spornym spocie wyborczym, a zatem wystąpienie powódki w spocie mogło zostać odebrane tylko tak samo, jak każde jej zawodowe wystąpienie, jako dziennikarki relacjonującej ważne wydarzenia, więc nie mogło zostać uznane za uprzedmiotowienie; art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut. w związku z uznaniem, że sposób wykorzystania wizerunku powódki nie pozostaje w adekwatnym związku z pełnioną przez nią funkcją publiczną, ponieważ wykorzystanie nastąpiło w celu komercyjnym, podczas gdy nawet uznanie spotu wyborczego za reklamę nie oznacza jeszcze, iż cel wykorzystania wizerunku powódki był komercyjny, albowiem z kontekstu spotu wynika, że fragment przedstawiający powódkę ma charakter czysto informacyjny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W świetle przepisów ustawy - Kodeks wyborczy jest uzasadnione uznawanie komitetów wyborczych, o których mowa w rozdziale 11 kod. wyb., za tzw. ułomne osoby prawne, w rozumieniu art. 33¹ § 1 k.p.c. i art. 64 § 1¹ k.p.c., czyli jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa (w tym wypadku kodeks wyborczy) przyznaje zdolność prawną. W okresie istnienia komitetów wyborczych przysługuje im przymiot zdolności prawnej i zdolności sądowej w zakresie wynikającym z przepisów kod. wyb. Teza ta nie ogranicza się tylko do postępowania w trybie wyborczym uregulowanego w art. 111 kod. wyb. Atrybuty komitetów wyborczych w postaci zdolności prawnej i zarazem zdolności sądowej nie zostały określone w jednym przepisie, tak jak w przypadku spółek osobowych (art. 8 § 1 k.s.h.), czy wspólnot mieszkaniowych (art. 6 zdanie 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali, jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 1048), co do których nie jest sporne, że są tzw. ułomnymi osobami prawnymi, ale podmiotowość prawną komitetów wyborczych można wyprowadzić z szeregu przepisów kod. wyb. (poprzez zastosowanie tzw. pośredniej metody opisowej). Mianowicie w odniesieniu do nazwy, skrótu nazwy i wzorca symbolu graficznego komitetu wyborczego korzystają one z ochrony prawnej przewidzianej dla dóbr osobistych (art. 94 kod. wyb.). Należy zauważyć, że w tym zakresie ochrona prawna została przyznana komitetom wyborczym a nie organowi upoważnionemu do reprezentacji partii politycznej pełniącej funkcję komitetu wyborczego (por. art. 86 § 1 kod. wyb.), co oznacza, że w tej materii będą miały zastosowanie art. 33¹ § 1 w związku z art. 43 i art. 23 i n. k.c. Z kolei art. 130 § 2 kod. wyb. stanowi o zaciąganiu zobowiązań finansowych w imieniu i na rzecz komitetu wyborczego, a art. 130 § 1, 3 i 4 kod. wyb. mówi wprost o zobowiązaniach majątkowych komitetu wyborczego oraz o roszczeniach wobec komitetów wyborczych. Okoliczność, że za zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego partii politycznej odpowiedzialność ponosi jego pełnomocnik finansowy, a w przypadku gdy z majątku pełnomocnika finansowego nie można pokryć roszczeń wobec komitetu wyborczego odpowiedzialność ponosi partia polityczna, nie dyskwalifikuje podmiotowości prawnej komitetu wyborczego, skoro - co wynika z art. 33¹ § 2 k.c. - kwestia takiej odpowiedzialności w przypadku ułomnych osób prawnych może być uregulowana przez przepisy dotyczące takich podmiotów. W tym miejscu należy podkreślić, że uregulowane w art. 130 kod. wyb. zasady odpowiedzialności

za zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego odnoszą się nie tylko do sytuacji, gdy w sensie prawnym istnieje komitet wyborczy, ale także po jego rozwiązaniu z mocy prawa (art. 100 kod. wyb.) względnie rozwiązaniu w trybie przepisów o jego utworzeniu (art. 101 kod. wyb.).

Komitet wyborczy może też być podmiotem dotacji (art. 100 § 2 kod. wyb.) oraz prowadzić agitację wyborczą (art. 106 § 1 kod. wyb.), a zatem jest też podmiotem prowadzącym kampanię wyborczą. W art. 112 kod. wyb. jest mowa o dokonywaniu ogłoszeń w prasie drukowanej informacji, komunikatów, apeli i haseł wyborczych na koszt komitetów wyborczych, zaś w art. 114 tej ustawy o zapewnieniu przez wójtów gmin w czasie kampanii wyborczej odpowiedniej liczby miejsc przeznaczonych na bezpłatne umieszczanie urzędowych obwieszczeń wyborczych i plakatów komitetom wyborczym. Wreszcie według kod. wyb. do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego jest uprawniony pełnomocnik wyborczy (art. 86 § 2 pkt 1), z wyjątkiem spraw związanych z gospodarką finansową komitetu wyborczego, do prowadzenia których jest uprawniony pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego (art. 86 § 2 pkt 2 i art. 127 § 1 kod. wyb.). W istocie rzeczy w zakresie swoich kompetencji pełnomocnik wyborczy i pełnomocnik finansowy pełnią funkcję ustawowych organów komitetu wyborczego (zob. też art. 111 § 1 kod. wyb., który potwierdza ustawowe upoważnienie pełnomocnika wyborczego do reprezentacji komitetu wyborczego w postępowaniu w trybie wyborczym). Również na gruncie przepisów o rachunkowości to komitet wyborczy, a nie organ partii politycznej pełniący funkcję komitetu wyborczego partii politycznej, jest traktowany podmiotowo jako jednostka nieprowadząca działalności gospodarczej (art. 128 kod. wyb.). Należy nadmienić, iż konstrukcja prawna komitetów wyborczych jest inna niż spółki cywilnej, która jest rodzajem wielostronnego stosunku zobowiązaniowego łączącego współników i nie przysługuje jej przymiot zdolności prawnej.

Z przywołanych wyżej przepisów kodeksu wyborczego wynika, że komitety wyborcze są jednostki organizacyjnymi - chronionymi przez prawo i którym ustawa przyznaje szereg kompetencji - odrębnymi od partii politycznych, które je utworzyły oraz jej organów, jak również od podmiotów, które wchodzi w skład tych komitetów wyborczych. Poza tym komitety wyborcze mają ustawowych reprezentantów działających w ich imieniu i na ich rzecz w osobach pełnomocnika wyborczego

i pełnomocnika finansowego. Dlatego też można mówić o takim organizacyjnym, strukturalnym i funkcjonalnym wyodrębnieniu komitetów wyborczych od innych podmiotów, że mogą one samodzielnie występować w obrocie prawnym, oczywiście w zakresie wynikającym z przyznanych im uprawnień przez kodeks wyborczy. Korelatem uprawnień są też obowiązki implikujące prawną odpowiedzialność, chyba że na mocy wyraźnych przepisów określone zobowiązania komitetów wyborczych spoczywają na innych osobach (por. np. art. 130 kod. wyb.).

Zgodnie z art. 113 kod. wyb. wykonanie uprawnień wynikających z kodeksu wyborczego nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw, wobec osób, których działanie lub zaniechania w toku kampanii wyborczej naruszyło cudze dobro osobiste lub majątkowe. Jak wspomniano wyżej ustawodawca uregulował w art. 130 kod. wyb. kwestię legitymacji biernej w odniesieniu do zobowiązań majątkowych komitetu wyborczego. Natomiast kodeks wyborczy nie zawiera jasnej i wyraźnej regulacji odpowiedzialności za zobowiązania komitetu wyborczego o charakterze niemajątkowym związane z naruszeniem cudzych dóbr osobistych powstałe w czasie istnienia komitetu wyborczego i dotyczy to zarówno legitymacji biernej w czasie istnienia komitetu wyborczego, jak i po ustaniu jego bytu prawnego. W art. 113 kod. wyb. jest mowa ogólnie o osobach, których działanie lub zaniechania w toku kampanii wyborczej naruszyło cudze dobra osobiste; mogą to być przykładowo osoby działające na rzecz komitetu wyborczego za zgodą pełnomocnika wyborczego (zob. art. 106 § 1 kod. wyb.). Jakkolwiek stosownie do art. 86 § 1 kod. wyb. funkcje komitetu wyborczego partii politycznej pełni organ tej partii upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz, ale nie ma dostatecznych racji jurydycznych, aby z tej tylko przyczyny przypisać taką odpowiedzialność osobie będącej organem partii politycznej upoważnionym do jej reprezentowania na zewnątrz, chyba że zachowanie takiej osoby w konkretnej sprawie może być oceniane przez pryzmat okoliczności wskazanych w art. 113 kod. wyb. Komitet wyborczy partii politycznej jest podmiotem odrębnym od organu takiej partii uprawnionym do jej reprezentowania na zewnątrz. Oczywistym jest, że samemu organowi partii politycznej nie przysługuje przymiot zdolności prawnej i zdolności sądowej.

Ze względu na przedmiot sporu nie budzi wątpliwości, że powódka nie mogła dochodzić ochrony prawnej w ramach postępowania prowadzonego w trybie wyborczym, gdyż odnosi się ono do przypadków rozpowszechniania materiałów wyborczych zawierających nieprawdziwe informacje (art. 111 kod. wyb.). Powódka domagała się ochrony prawnej w związku z naruszeniem jej dóbr osobistych przez Komitet Wyborczy partii politycznej P., a zatem ochrony niemajątkowej. Zważywszy na to, że komitetom wyborczym przysługuje przymiot zdolności prawnej i zdolności sądowej oraz to, że w odniesieniu do zobowiązań niemajątkowych komitetu wyborczego ustawodawca nie uregulował jej tak, jak w przypadku odpowiedzialności za zobowiązania majątkowe, legitymacja bierna w tym zakresie przysługuje komitetowi wyborczemu, w związku z działalnością którego doszło do naruszenia cudzych dóbr osobistych, zaś uprawnionym do reprezentacji komitetu wyborczego w takim procesie jest pełnomocnik wyborczy, który jest upoważniony do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego (art. 86 § 2 pkt 1 kod. wyb.).

Rzecz jasna nie jest wykluczona odpowiedzialność w tej materii osób, od których pochodzą i które opłaciły materiały wyborcze określonego komitetu wyborczego, które zostały ogłoszone w prasie drukowanej; wniosek taki można wyprowadzić z art. 112 i art. 113 kod. wyb. Oznacza to, że tego rodzaju odpowiedzialność może być przypisana m.in. pełnomocnikowi wyborczemu, który jest reprezentantem komitetu wyborczego lub pełnomocnikowi finansowemu komitetu wyborczego, jeśli wyraził zgodę na pokrycie zobowiązań finansowych związanych z ogłoszeniem w prasie materiałów wyborczych, których treść naruszyła cudze dobra osobiste. Orzecznictwo Sądu Najwyższego dopuszcza przypisanie odpowiedzialności za naruszenie cudzych dóbr osobistych także osobie działającej w imieniu i na rzecz określonej jednostki, bądź też w charakterze organu osoby prawnej lub w charakterze funkcjonariusza publicznego (zob. wyroki z 8 listopada 2012 r., I CSK 177/12 i powołane w uzasadnieniu judykaty, oraz z 21 marca 2013 r., III CSK 225/12 i z 15 marca 2018 r., III CSK 387/16).

Nie jest też wykluczona na podstawie art. 113 kod. wyb. w związku z art. 24 § 1 k.c. bezpośrednia odpowiedzialność partii politycznej, jeśli w toku kampanii wyborczej zleciła publikację materiałów wyborczych naruszających cudze dobra osobiste.

W stanie faktycznym sprawy sporny spot, z którego publikacji w środkach masowego przekazu powódka wywodzi roszczenie o ochronę dóbr osobistych stanowił materiał wyborczy Komitetu Wyborczego partii politycznej P. Zatem nie ulega wątpliwości, że istniały podstawy do przypisania temu Komitetowi Wyborczemu odpowiedzialności za jego treść i publiczne rozpowszechnianie.

Powódka wytoczyła powództwo o ochronę dóbr osobistych przeciwko partii politycznej P., bowiem Komitet Wyborczy partii politycznej P. uległ rozwiązaniu z mocy prawa zgodnie z przepisami kod. wyb. W związku z tym powstaje zasadniczy problem następstwa prawnego partii politycznej, która utworzyła komitet wyborczy, zgodnie z art. 84 § 4 kod. wyb., w zakresie odpowiedzialności cywilnej za jego zobowiązania niemajątkowe wynikające z naruszenia przez niego cudzych dóbr osobistych. Jak wspomniano wyżej nie budzi wątpliwości możliwość przypisania takiej odpowiedzialności osobom fizycznym i osobom prawnym, w tym partiom politycznym, które swoim działaniem bezpośrednio doprowadziły do naruszenia cudzych dóbr osobistych (art. 112 i 113 kod. wyb.) i ich odpowiedzialność może być aktualna także po ustaniu bytu prawnego komitetu wyborczego.

W sytuacji, gdy na gruncie kodeksu wyborczego nie da się wyłączyć odpowiedzialności komitetu wyborczego partii politycznej, jako tzw. ułomnej osoby prawnej, za naruszenie cudzych dóbr osobistych, to po jego rozwiązaniu, z mocy prawa, należy w tym zakresie dopuścić następstwo prawne partii politycznej, a to ze względu na jej bezpośrednią więź z komitetem wyborczym, zwłaszcza że komitet wyborczy partii politycznej ostatecznie działa na jej rzecz i w jej interesie. To partia polityczna tworzy komitet wyborczy (art. 84 § 4 kod. wyb.), a funkcję takiego komitetu pełni organ tej partii politycznej upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz. Środki finansowe komitetu wyborczego partii politycznej mogą pochodzić wyłącznie z funduszu wyborczego tej partii tworzonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r., poz. 372) (zob. art. 132 § 1 kod. wyb.). Wreszcie sporny spot, co wynika z załączonych do pozwu wydruków prasowych (k.39,41-44,48,65,66,73,74,126) był rozpowszechniany pod mocno wyeksponowanym szyldem partii politycznej P., co dodatkowo potwierdza legitymację bierną tej partii i dowodzi, że miała ona faktyczny wpływ na treści zawarte w tym materiale wyborczym. Dlatego też w stanie faktycznym sprawy,

niezależnie od kwestii następstwa prawnego, legitymację bierną pozwanej partii politycznej można wyprowadzić bezpośrednio z art. 113 w zw. z art. 112 kod. wyb., skoro ten spot pochodził od niej.

W konsekwencji zarzutu kasacyjnego zmierzającego do podważenia legitymacji procesowej pozwanego nie zasługiwały na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 81 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 oraz art. 83 pr. aut. rozpowszechnianie wizerunku wymaga zezwolenia osoby na nim przedstawionej, a w braku wyraźnego zastrzeżenia zezwolenie nie jest wymagane, jeżeli osoba ta otrzymała umówioną zapłatę za pozowanie. Zezwolenia nie wymaga rozpowszechnianie wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych, zawodowych. Do roszczeń związanych z rozpowszechnianiem wizerunku osoby na nim przedstawionej stosuje się odpowiednio przepis art. 78 ust. 1 pr. aut., który przewiduje dla poszkodowanego podobne roszczenia jak kodeks cywilny w przypadku naruszenia dóbr osobistych, a w szczególności roszczenie o usunięcie skutków naruszenia prawa do wizerunku, przez złożenie publicznie oświadczenia o odpowiedniej treści i formie, a w przypadku zawinionego naruszenia tego prawa także o zobowiązanie sprawcy do zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany przez poszkodowanego cel społeczny.

Wizerunek jest dobrem osobistym wymienionym wprost w art. 23 k.c. Przyjmuje się, że w zasadzie pojęcie wizerunku w rozumieniu art. 23 k.c. i art. 81 pr. aut. jest tożsame, z tym że w przypadku, o którym stanowi art. 81 pr. aut. dla zrealizowania się ochrony prawnej konieczne jest wykazanie, że doszło do rozpowszechnienia wizerunku - jako dobra niematerialnego - bez zgody uprawnionego i jednocześnie nie zachodzą wyjątki przewidziane w ust. 1 i 2 art. 81. Jest to ochrona formalna i obiektywna w tym znaczeniu, że każdy przypadek rozpowszechniania wizerunku osoby w sposób sprzeczny z tym przepisem stanowi naruszenie prawa do wizerunku. Natomiast w przypadkach naruszenia wizerunku innych niż jego rozpowszechnienie, objętych art. 23 w zw. z art. 24 k.c., konieczne jest wykazanie ingerencji w sferę interesu idealnego związanego z tym dobrem, czyli cześć, dobre imię lub prywatność. Należy jednak zwrócić uwagę, że prezentowany

jest też inny nurt interpretacyjny co do relacji art. 23 k.c. i art. 81 pr. aut., opowiadający się za kumulatywną ochroną prawa do wizerunku, w ramach którego prawo to jest chronione zarówno przez art. 23 k.c., jak i art. 81 pr. aut., stanowiącego doprecyzowanie zakresu ochrony wynikającej z art. 23 k.c.

W stanie faktycznym sprawy powyższy spór interpretacyjny jest o tyle bezprzedmiotowy, że nastąpiło zrealizowanie się przesłanek ochrony na podstawie obydwu wyżej opisanych podstaw prawnych.

W stosunku do osób powszechnie znanych ograniczenie ochrony wizerunku utrwalonego w związku z pełnieniem tych funkcji odnosi się tylko do rozpowszechnienia tego wizerunku w celach związanych z informowaniem o pełnieniu danej funkcji publicznej, a nie w celach reklamowych czy komercyjnych. Rozpowszechnianie wizerunku osoby fizycznej naruszające dobro osobiste w postaci wizerunku występuje, gdy następuje takie zobrazowanie tej osoby, że umożliwia jej identyfikację (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 lutego 2003 r., IV CKN 1819/00, OSP 2004, nr 6, poz. 75). Na gruncie art. 81 pr. aut. w odniesieniu do osób pełniących funkcje publiczną w związku z wykonywanym zawodem musi istnieć związek między wykonanym wizerunkiem a pełnioną funkcją publiczną. Trafna jest konstatacja Sądu odwoławczego, że wykorzystanie wizerunku osoby w związku wykonywanym przez nią zawodem dziennikarza stacji informacyjnej nie stanowi usprawiedliwienie dla dowolnego użycia tak uzyskanego wizerunku, a tymczasem wizerunek powódki został użyty w materiale reklamowo-wyborczym w sposób oderwany i w żadnej mierze nie związany z dotychczas realizowaną aktywnością dziennikarską. Wymaga uwypuklenia, że wizerunek powódki jako dziennikarki wraz z przytoczoną autentyczną jej wypowiedzią zawodową został wkomponowany nie w materiale prasowym o charakterze informacyjnym, lecz w materiale wyborczym, który jako całość miał cel polityczno-reklamowy, a zatem jego przesłanie było odmienne od tego materiału prasowego, w którym ukazała się wypowiedź powódki w związku z pełnioną funkcją publiczną. Na wykorzystanie wizerunku powódki w taki sposób konieczna była jej zgoda, a skoro nie było jej zgody w tej materii, doszło do naruszenia jej prawa do wizerunku chronionego art. 81 ust. 1 pr. aut. Dlatego zarzut kasacyjny naruszenia tego przepisu nie mógł doprowadzić do zamierzonych przez skarżącego skutków prawnych.

Emisja spornego spotu doprowadziła też do naruszenia dobra osobistego powódki na gruncie art. 23 k.c., bowiem wykorzystanie jej wizerunku jako dziennikarki stanowiło zarazem ingerencję w jej część osobistą i zawodową, dobre imię człowieka w ogóle oraz dobre imię zawodowe.

Prawo człowieka do poszanowania godności wyrażającej się w poczuciu własnej wartości i oczekiwania szacunku ze strony innych ludzi dotyczy wszystkich aspektów życia człowieka: osobistego, społecznego i zawodowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 października 2002 r., IV CKN 1402/00). We wszystkich tych sferach powinno się bowiem żywić szacunek do innego człowieka oraz liczyć się z jego poczuciem własnej godności, osobistej wartości i użyteczności społecznej (wyrok SN z 19 września 1968 r., II CR 291/68, OSNC 1969, nr 11, poz. 200). Cześć wewnętrzna to inaczej godność osobista, honor, przekonanie o własnej wartości posiadane przez jednostkę i oczekiwanie szacunku ze strony innych ludzi, wewnętrzne przekonanie człowieka o swoim moralnym i etycznym nieposzlakowaniu. Godność zawodowa to poczucia własnej wartości oparte na opinii modelowego fachowca i sumiennego pracownika/pracodawcy oraz na uznaniu zdolności i wymaganych umiejętności, a także określonych cech etycznych potrzebnych do należytego wykonywania danej profesji.

Sąd odwoławczy trafnie wywodzi, że sporna publikacja godzi w prawo powódki do rzetelnego wykonywania zawodu, w jej dobre imię zawodowe, które w przypadku dziennikarza jest budowane poprzez cechę niezależności. Doszło w ten sposób do wypaczenia i zniekształcenia wzorca dobrego dziennikarza, skoro materiał wyborczy eksponował cele wyborcze jednej partii politycznej i zachwalał określony punkt widzenia na sprawę przyjmowania uchodźców i negatywnych skutków społecznych z tym związanych. Tymczasem zgodnie z art. 10 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 1914) zadaniem dziennikarza jest służba społeczeństwu i państwu. Ma też obowiązek działania zgodnie z etyką zawodową i zasadami współżycia społecznego, w granicach określonych przepisami prawa. Ma prawo odmówić wykonania polecenia służbowego, jeżeli oczekuje się od niego publikacji, która łamie zasady rzetelności, obiektywizmu i staranności zawodowej, o których mowa w art. 12 ust. 1 (szczegółnej, czyli podwyższonej staranności i rzetelności). Ponadto nie może

zgodzić się na publikację materiału prasowego, jeżeli wprowadzono do niego zmiany wypaczające sens i wymowę jego wersji. Jak wynika z art. 12 ust. 2 pr. pras. dziennikarzowi nie wolno prowadzić ukrytej działalności reklamowej wiążącej się z uzyskaniem korzyści majątkowej bądź osobistej od osoby lub jednostki organizacyjnej zainteresowanej reklamą.

Nie ulega też wątpliwości, że wykorzystanie w spornym spocie wizerunku powódki ze względu na treść tego spotu, mającego na celu przedstawienie społeczeństwu problematyki przyjmowania uchodźców wyłącznie w negatywnych aspektach, w kontekście porządku i bezpieczeństwa, godziło w jej cześć i dobre imię jako członka tego społeczeństwa, która nie musiała się identyfikować z takim postrzeganiem uchodźców. Oczywistym jest, że wykorzystanie wizerunku powódki mogło być odbierane przez osoby ją znające osobiście i z uwagi na wykonywany zawód, jako wyraz świadomego jej udziału w tym spocie i popierania wynikającego z niego przesłania.

W związku z powyższym nie mógł się też ostać zarzut kasacyjny naruszenia art. 23 w zw. z art. 24 § 1 k.c.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., przy uwzględnieniu § 8 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 w zw. z § 2 pkt. 4, § 10 ust. 4 pkt. 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, (Dz. U. 2015, poz. 1800, ze zm.).

(E.C.)

[f.n]

